LL

Decreta apostolica in Clarmontensi concilio data, anno Dei[a] Christi MXCIIII mense Decembris[b]

[a]*om. Ab* [b]Decembri *Aa*; Decreta-Decembris: Decreta domni Urbani pape secundi (*tr. M*) in concilio Clarmontensi, anno Domini (*om. L*) Dei Christi MXCV, VI kalendas Decembris data *L, M*; Hec sunt decreta in Alverniensi concilio data a papa Urbano, IIII kalendas Decembris anno Dei Christi MXCIIII *Pa, Pp*; Anno Domini Christi MXCIIII mense Decembrio decreta domini Urbani pape secundi in Clarmontensi concilio data *R*[113]

9L

Urbanus papa II in Clarmontensi concilio

[112] See infra p. 101 ff, in the discussion of Fulcher of Chartres.

[113] This title from R occurs nearly verbatim in a marginal comment in Aa (p. 52f): *Anno Dei Christi MXCIIII mense Decembrio decreta domni Urbani pape in Claromontensi concilio data, Codex Lamberti MXCV.* This could have been the form of the title in the original LL. Cf. the similarity of the titles in L and M

Cf. 25

1. Primum[a] quatuor temporum semper fiet[b] prima ebdomada Quadragesime, secundum in ebdomada Pentecosten absque genuum flexione cum Alleluia et Gloria in excelsis Deo et vestibus sollempnibus fiet, tertium plena ebdomada ante equinoctium autumnale, quarta plena ebdomada ante natale Domini, vigilia eiusdem excepta.

[a]Primum ieiunium *M* [b]fiat in *M*

Cf. 5

2. Iudicatum est[a] ab omni sinodo ut altaria et ecclesie que monasteriis perpetualiter date sunt astipulatione privilegiorum in perpetuum habeant. Illa vero altaria et ecclesie que sub nomine persone ad tempus ecclesiis vel monasteriis date sunt, defunctis personis statim in potestatem episcopi redeant; nec ulterius huiusmodi donationes episcopi faciant nec ab eis aliqui accipiant.

[a]Iudicatum etiam fuit *M*

3. In ecclesiis[a] ubi monachi habitant populus per monachum non regatur, sed capellanus qui populum regat ab episcopo per consilium monachorum constituatur, ita tamen ut ex solius episcopi arbitrio tam eius[b] ordinatio quam et depositio et totius vite sue conversatio pendeat.

[a]vero *add. M* [b]*om. Pe*

to R. Perhaps the titles in Aa and Ab contain seventeenth century emendations.

Cf. 3

4. Interdictum[a] est ut nullus in episcopum eligatur nisi sit[b] presbiter aut diaconus, et subdiaconus raro cum licentia pape.

[a]quoque *add. M* [b]*om. M*

5. Ut[a] omnes bestie preter equos quibus uuerra[b] fit omni tempore in pace sint, similiter et omnes homines qui non bellant.

[a]Statutum etiam fuit ut *M*
[b]guerra *M*

1* Statutum est ut in[a] omni die et monachi et clerici et femine et qui[b] cum eis fuerint in pace permaneant.[c] Tribus autem diebus scilicet secunda et[d] tertia et quarta feria[e] iniuria ab aliquo alicui illata non reputabitur pacis infractio.[f] Quatuor autem reliquis diebus si quis alicui iniuriam intulerit infractionis sancte pacis reus[g] habeatur, et prout iudicatum fuerit puniatur[h]

[a]*om. M, R2* [b]quae *R2* [c]Statutum-permaneant: *c.* 1 *Aa, Ab, M* [d]*om. R* [e]*om. R* [f]Tribus-infractio: *c.* 2 *Aa, Ab, M*; Statutum-infractio: *c.* 1 *L* [g]*om. M*; Deus *R1* [h]Quatuor-puniatur: *c.* 3 *Aa, Ab, M*

6. Sanctitum est ut omni die et monachi et clerici et femine et qui cum eis sunt in pace permaneant.

7. Tribus diebus, scilicet – – infractio. Quatuor autem – – puniatur.

TEXT FROM Pb AND W COVERING 9L 5–7:

Pax ... postea ab Urbano papa in Claromontensi concilio augmenta-

ta, qui constituit ut omni die monachi et clerici, mercatores et femine et qui cum eis sunt in pace permaneant, immo omnes homines preter bellantes, omnesque bestie preter equos quibus werra fit. Tribus autem diebus scilicet secunda, tertia et quarta feria iniuria ab aliquo alicui bellanti vel iura pacis minime servanti illata non reputabitur pacis infractio. Quatuor vero reliquis – – puniatur.

2* Quicumque pro sola devotione, non pro honoris vel pecunie adeptione, ad liberandam[a] ecclesiam Dei Hierusalem profectus fuerit, iter illud pro omni penitentia ei[b] reputetur.[c]

[a]liberandum *R* [b]*om. R*
[c]reputabitur *L, M*; His addita sunt haec. *add. Pp.*

8. Quicumque – – ei reputabitur.

1. (cf. VM 32 and 33) Ut nullus fiat decanus in ecclesia nisi presbiter, nullus archidiaconus nisi levita.[114]

9. Ut nullus fiat decanus vel prepositus in ecclesia – – levita.

2. (VM 8) Ne aliquis clericus arma deferat.

3. (VM 9) Ut nullus laicus, clericus vel tantum subdiaconus,[a] in episcopum eligatur.

[a]clericus-subdiaconus: vel tantum clericus, aut subdiaconus *L, M.*

10. Ne aliquis clericus arma deferat et nullus laicus vel tantum clericus in episcopum eligatur.

[114] Following this decree LABBE-COSSART 10.507 (MANSI 20.817) provide the text of VM 33 on the same subject with the comment *Reperimus in MSS in quibus non semper idem habetur canonum sequentium ordo.* The canon from D. 60 c. 1 also is inserted at that place.

4. (VM 10) Ut nullus sibi prebendam emat; quod si quis emit[a] vel parentes eius illi[b] emerunt[c] in manum et dispositionem episcopi sui[d] reddant. Hoc idem de altaribus et de[e] omni ecclesiastico fiat.[f]

[a]emerit *Pa, R* [b]sibi *L, M*
[c]emerint *Pa, Pp, R* [d]sui episcopi *M* [e]*om. L* [f]beneficio. *add. M*

11. Ut nullus – – emat. Quod si quis emit vel parentes eius emerint illi in manum et dispositionem episcopi sui redeant. Hoc idem de altaribus et de omni ecclesiastico statutum est.

5. (VM11) Ut altaria congregationibus canonicorum vel monachorum per personas data, mortuis personis libera redeant in manus episcoporum, nisi fuerint illis per episcoporum[a] scripta vel privilegia confirmata.

[a]eorum *Pa, Pp, R*

Cf. 2

6. (VM 12; cf. VM 35) Ut nullus deinceps sepulturam exigat.[a]

[a]sepulturam exigat: pro sepultura pretium exigat *M*

7. (VM 13; cf. VM 27) Ut nullus sacerdos aut diaconus vel subdiaconus sed et nullus qui canonicam[a] habet fornicationis[b] sibi copulam adiungat;[c] quod si quis

12. Ut nullus deinceps sepulturam exigat. Et ut[a] nullus sacerdos vel diaconus vel subdiaconus sed et nullus qui canonicatum habet fornicationis sibi copulam adiungat. Quod si quis fecerit omnino[b] a canonicatu arceatur.

[a]Ut nullus-Et ut: *om. Pe*
[b]*om. Pe*

fecerit[d] a canonica omnino arceatur.

[a]canonica *Pa* [b]formationis *R* [c]adsumat *M* [d]fecerit quis *Pp*, *R*; Quod si fecerit aliquis *Pa*

8. (VM 14) In[a] domibus clericorum nullas[b] liceat habitare mulieres nisi quas[c] sancti canones permittunt.[d]

[a]Ut in *M* [b]nullus *Aa* [c]eas quas *M* [d]permittant *Aa*

9. (VM 15) Ut nulli filii concubinarum ad ordines vel ad[a] aliquos honores ecclesiasticos promoveantur, nisi monachus[b] vel canonice vixerit[c] in ecclesia.

[a]*om.* *R* [b]monachi *M*; monachaliter *R* [c]vixerint *M*, *R*; monachus-vixerit: nisi monachus vel canonicus (clericus *Pa*) vel canonice vixerit *Pa*, *Pp*

10 (VM 16) Non ulli[a] clerico[b] liceat deinceps in duabus civitatibus duas prebendas obtinere cum[c]

13. In domibus – – permittunt. Et nulli filii concubinarum et clericorum ad ordines vel ad alios honores ecclesiasticos promoveantur nisi monachi vel canonice vixerint in ecclesia.

14. See infra opposite LL 23.

TEXT FROM 10P COMBINING 13 AND 14 OF 9L:

Ne ulli filii concubinarum et clericorum, presbiterorum, diaconorum, subdiaconorum, ad ordinationes vel ad alios honores ecclesiasticos promoveantur nisi monachi vel regulares fiant.

15. Nulli clerico liceat – – non possit habere.[a]

[a]habere non possit. *Pe*

duos titulos non possit habere.

[a]Nonnulli *Ab*; Ut nulli *M*; Nulli *Pa*, *Pp* [b]clericorum *R2* [c]quum *R*

11. (VM 17;) cf. VM 29) Ut omnis clericus ad eundem titulum ad quem primum ordinatus est semper ordinetur.

16. Ut omnis clericus ad eundem titulum ad quem primum fuerit ordinatus semper ordinetur.

12. (VM 18; cf. VM 31) Ut nullus deinceps in una ecclesia honores geminos[a] habeat.

[a]geminos honores *Pa*, *R*

17. Ut nullus – – habeat.

FRAGMENT FROM O COMBINING LL 10 AND 12 (9L 15 AND 17):

Ut nullus deinceps in una ecclesia honores geminos vel duas prebendas habeat.

13. (cf. VM 38) Ut nullus aliquem ecclesiasticum[a] honorem a manu laicorum[b] accipiat.[115]

[a]ecclesiasticum aliquem *R* [b]Ut nullus honorem ecclesiasticum de manu laicorum *M*

18. Ut nullus aliquem ecclesiasticum honorem[a] – – accipiat.

[a]honorem ecclesiasticum *Pe*

14. (VM 19) Interdictum[a] est ne reges vel aliqui principes aliquam investituram[b] de honoribus ecclesiasticis[c] faciant.[d]

[a]quoque *add.* *M* [b]investituram aliquam *M* [c]ecclesiasticis honoribus *L*, *M*, *Pa*, *Pp*, *R* [d]facere presumant *M*

19. Interdictum est – – de ecclesiasticis honoribus[a] faciant.

[a]honoribus ecclesiasticis *Pe*

[115] VM 38 is added ibid. 508 (817).

15. (VM 20; cf. VM 39) Ne episcopus vel sacerdos regi vel alicui laico in manibus ligiam[a] fidelitatem faciat.

[a]ligiam in manibus *M*

16. (cf. VM 40) Ut nullus presbiter capellanus alicuius laici[a] audeat esse nisi concessione[b] episcopi sui.[c][116]

[a]alicuius laici capellanus *M* [b]confessione *Aa* [c]sui episcopi *M*; nisi-sui: in confessione sui episcopi *R*

17. (VM 21; cf. VM 36) Ne laici decimam partem[a] de laborantibus[b] suis retineant; et sicut non debent retinere ita nec recipere.[c]

[a]decimam partem: decimas *Pa* [b]laboribus *Pa*, *Pp*, R; laboratibus *L*, *M* [c]accipere *M*; ita non debent recipere. *Pa*

18. (VM 22) Unde et[a] interdictum est omnibus laicis ne amplius altaria vel ecclesias[b] sibi retineant.[c]

[a]Unde et *om. Pa*, *Pp* [b]vel ecclesias *om. Pa* [c]Unde-retineant: *Add. ad c.* 17 *M.*

19. (VM 23) Ne aliquis laicus alterius sibi hereditates[a] usurpet; quod si quis fecerit nec reus satisfecerit nullus sacerdos eum ad

[116] Ibid. – VM 40.

20. Ne episcopus – – laico manibus in manus ligiam fidelitatem faciat.

21. Ut nullus – – esse audeat nisi concessione episcopi sui.

22. Ne laici decimam partem de laboratibus suis retineant et sicut – – recipere. Unde et interdictum est – – retineant.

penitentiam interim admittat.

[a]alterius sibi hereditates: hereditatem alterius sibi *M*

20. (VM 24) Similiter et alium quemlibet nisi perfectam confessionem fecerit: verbi gratia, ut si perpetrato homicidio manserit in adulterio vel huiusmodi, ad perfectam penitentiam minime recipi debere decretum est. Attamen consilium[a] damus ut ieiunent et elemosinas dent ut[b] ad viam veritatis[c] possint reverti.

[a]concilium *Aa* [b]quatinus *M* [c]veritatis viam *R*

21. (VM 25) Ut nullus Christianus a capite ieiunii usque ad Pascha carnem comedat.

22. (VM 3) Ne fiant ordines nisi quatuor certis temporibus et Sabbato mediane[a] Quadragesime,[b] et tunc protrahitur[c] ieiunium usque ad Vesperas,[d] et si fieri potest[e] usque in[f] crastinum ut magis appareat in die Dominica[g] ordines fieri.

[a]mediante *Pa*, *Pp* [b]mediante Quadragesima *R* [c]protrahatur *L*, *M*, *Pa*, *Pp*, *R* [d]Vesperos *L*, *M*, *Pa*, *Pp* [e]posset *M*; potest fieri *Pa* [f]ad *R* [g]Dominico *L*, *M*

23. (VM 28) Ne[a] filii presbiterorum, diaconorum, vel[b] subdia-

23. Ne aliquis laicus alterius hereditates sibi usurpet. Quod si quis fecerit nec rationi satisfecerit nullus sacerdos interim eum ad penitentiam admittat. Similiter et alium – – fecerit. Verbi gratia ut – – decretum est. Attamen consilium ut ieiunent et elemosinas dent detur eis tantummodo ut ad viam veritatis reverti possint.

24. Ut nullus – – comedat.

25. Ne fiant ordinationes – – et tunc protrahatur usque ad Vesperas et si fieri potest usque in[a] crastinum ut magis appareat die Dominico ordinationes fieri.

[a]ad *Pe*

14. Ne filii clericorum, presbiterorum, diaconorum, subdiaco-

conorum[c] ad ordines vel ad alios honores ecclesiasticos[d] promoveantur[e], nisi monachus[f] vel regularis canonicus fuerit.[g]

[a]Ut *Pp*; Nec *R* [b]*om. L* [c]canonicorum *add. Pp, R* [d]ecclesiasticos honores *L* [e]ordines-promoveantur: ordines et ecclesiasticas dignitates non ammoveantur *Pp* [f]monachi *M* [g]regulares canonici fuerint. *M*; nisi-fuerit: nisi vel fiant monachi vel regulares canonici. *Pp*.

norum ad ordinationes – – nisi monachi vel regulares fiant.

24. (VM 4) Ut[a] Sabbato sancto protrahatur ieiunium circa noctem.

[a]Ut in *L, M, Pa, Pp, R*.

26. Ut in Sabbato sancto – – noctem.

25. (VM 5) Ut semper fiat ieiunium veris in prima ebdomada Quadragesime, ieiunium vero estatis infra ebdomadam Pentecostes.[a]

[a]Pentecosten. *Pa, Pp*

Cf. 1

26. (VM 26) Ne aliquis communicet de altari nisi corpus separatim et sanguinem similiter[a] nisi per necessitatem et per[b] cautelam.[117]

[a]nisi corpus-similiter: *post* per cautelam *Ab* [b]*om. Pa, Pp*.

27. Ne aliquis – – similiter et per cautelam.

[117] A. J. MACDONALD, Berengar and the Reform of Sacramental Doctrine, London 1930, 176, contended that Berengar's teachings were condemned at Clermont. Perhaps he had this canon in mind. From BARONIUS (Annales 11.860) to MANSI 20.818, the conciliar editors reproduced a comment of Baronius associating this decree with the Berengarian problem. But PAGI'S observations in the 1746 edition of the Annales from Lucca, 18.23 ff., which question

27. (VM 6) Si quis ad aliquam crucem in via persequentibus inimicis confugerit liber ac si in ipsa[a] ecclesia permaneat.[b]

[a]*om. Pa* [b]permaneat ecclesia. *Ab*.

28. (VM 7) Quod si quis pro securitate ecclesie vel predicte crucis aliquod crimen peregerit et ad ecclesiam vel ad[a] crucem confugerit, accepta securitate vite et membrorum reddatur iustitie.[b]

[a]*om. L, M* [b]quod si-iustitie: *add. ad* c. 27 *M*.

28. Si quis – – permaneat. Quod si quis – – aliquod crimen egerit – – iustitie.

29. (VM 1; cf. VM 30) Ne[a] aliquis laicus[b] res episcoporum vel clericorum vel in vita vel post mortem[c] eorum diripiat[d] vel in usus proprios conferat; quod si quis fecerit anathema sit. Et dictum est ab omnibus, fiat.[e][118]

[a]Statutum est ne *Pa* [b]clericus *R* [c]ipsorum *add. Ab* [d]dirimat *Aa* [e]fiat, fiat. *Pa, Pp*.

29. Ne aliquis – – conferat. Quod si quis – – ab episcopis, fiat.

30. (VM 2) Si quis episcopum ceperit vel[a] incarceraverit perpetue infamie subiaceat;[b] ulterius arma non exerceat. Et clamatum est ab omnibus, fiat.[c][119]

[a]et *R* [b]subiacebit *Pa, Pp* [c]fiat, fiat. *M, Pa, Pp*.

30. Si quis – – fiat.

this connection, are timely and should not be neglected. Cf. also PIERRE DE MARCA'S "Nota" to this canon, pp. 266 ff. of his "Notae" to the Clermont canons published after the treatises De concordia in the 1708 edition (also in MANSI 20.894 ff.)

[118] LABBE-COSSART 10. 509 (MANSI 20. 818–19) add C. 12 q. 2 c. 46.

[119] A letter from Lambert of Arras to Bishop Manasses of Reims, written in

VM 27. Ut nullus minister ecclesie, presbiter, vel diaconus, vel subdiaconus, uxorem habeat. Quod si quis faciens sacrificare presumat usque ad adventum Domini anathema permaneat.

VM 29. Ut nullus clericus ad sacerdotium ordinetur nisi uni tantum ecclesie dum vivat famuletur, cui nominatim attituletur, que ab eo pro meliori vel deteriori relicta non perturbetur.

VM 30. Ut post obitum sacerdotis nullus laicus usurpet sibi bona illius, sed ecclesie cuius dum fuit sponsus obiit remaneant ut in illius locum succedenti necessaria prebeant nisi quod vivens pro anima sua distribuerit.

VM 31. Ut nullus clericus nisi unum altare vel unam prebendam et ad ultimum nisi unum tantummodo honorem in ecclesia possideat. Sic tamen ut remoto omni vicario ipsemet ecclesie cuius beneficia tenet deserviat.

VM 32. Ut nullus clericus teneat archidiaconatum nisi ipsius dignitatis habeat gradum.

VM 33. Ut nullus sit archipresbiter quod alicubi dicitur decanus nisi sit sacerdos ordinatus.

VM 34. Ut nullus clericus causa potandi ad tabernas accedat.

VM 35. Ut nullus corpus Domini, oleum, chrisma, sepulturam alicui vendat.

VM 36. Ut nullus laicus decimam possideat sed ecclesie cuius sunt deserviant.

VM 37. Ut nullus episcopus quicquam ad ecclesiam pertinens vendat sed ei quem dignum iudicaverit gratis tribuat.

VM 38. Ut clericus nullum ecclesie honorem a laicali manu recipiat.

VM 39. Ut nullus clericus laicali se patrocinio commendet quia abhominabile est ut manus que corpus Domini tractant et quod maius est consecrant inter manus homicidas sanguine plenas sic polluantur.

VM 40. Ut nullus princeps capellanum habeat nisi quem sibi episcopus suus aut archidiaconus procuratorem anime delectum constituat.

1102 states *ex decretis Claromontensis concilii*, the following text: *Si quis episcopum ceperit vel incarceraverit perpetuae infamie subjaceat ulterius arma non exerceat. Et clamatum est ab omnibus fiat.* (PL 162.675).